

Степанова О. В.

ORCID: 0000-0001-5502-995X

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу публічних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

СУЧАСНА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА КИТАЮ: ПІДТРИМКА НОВОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ТА БОРОТЬБА З ГЛОБАЛЬНИМИ ВИКЛИКАМИ

Ключові слова: фіскальна політика Китаю, глобальна фрагментація, декаплінг, нова індустріалізація, нові виробничі сили.

Сучасна фіскальна політика Китаю спрямована на забезпечення зміни типу економічного зростання високих темпів на економічне зростання високої якості, формування якого відбувається в умовах стрімкого розвитку технологічних інновацій. Китайська модель зростання високої якості передбачає проведення нової індустріалізації, що передусім включає трансформацію промислової системи, яка основана широкому впровадженні революційних інновацій у сфері інформаційних технологій, штучного інтелекту, робототехніки, сучасних поколінь біотехнологій, енергетичного переходу, квантових технологій тощо [1], які мають стати новими конкурентними перевагами китайської економіки. Зазначені трансформації обумовлюють формування нових виробничих сил.

Попри амбіційні задачі, які вже сьогодні частково виконуються, наразі економіка КНР перебуває під тиском викликів: демографічного переходу; зростання боргового навантаження, передусім на місцеві бюджети; декаплінгу, у формі виробничої та торгової дезінтеграції економіки Китаю і США, ЄС. Основні виклики стабільності економічного розвитку Китаю дослідники узагальнено умовно називають концепцією «4 D» (Demography, Debt, Deflation, Decoupling/De-risking) [2]. Крім того, вагомими викликами для китайської економіки є зниження притоку іноземних інвестицій та криза на ринку нерухомості [3].

В таких умовах проактивна фіскальна політика Китаю спрямована на подолання макроекономічних та фіскальних дисбалансів, а також стимулювання нової індустріалізації. Протягом останнього десятиліття зазвичай спостерігалось зростання номінальних доходів та витрат національного бюджету Китаю[4]. У структурі загальних доходів

національного бюджету КНР частка податкових надходжень у цілому становить 83,5 % (2023 р.). Базою для формування податкових надходжень до національного бюджету КНР передусім є промисловість, додана вартість якої у ВВП становить 31,6%. Однак процеси декапінгу, встановлення тарифних бар'єрів для китайського експорту та обмежень для притоку іноземних інвестицій, а також проблеми на ринку нерухомості, обмежують темпи зростання бюджетних надходжень, необхідні для підтримки економічного зростання високої якості. Тиск на бюджетні витрати та недоотримання бюджетних доходів у 2023 році обумовили зростання дефіциту національного бюджету до 3,8 % ВВП (за офіційними даними Міністерства фінансів КНР), рівень якого залишається порівняно помірним.

Одним із викликів стійкості системи публічних фінансів Китаю є зростання державного боргу (державний борг – 55,3% ВВП, розширений борг (МВФ) – 83,6 % ВВП [5]) при швидкому накопиченні якого почалося після глобальної фінансової кризи 2008–2009 років [6]. В структурі державного боргу Китаю переважну частину складає місцевий борг [7]. Стрімкий розвиток промисловості та швидкі темпи урбанізації протягом останніх чотирьох десятиріч, супроводжувалися загостренням фіскальних дисбалансів на місцевому рівні, у тому числі внаслідок швидкого зростання місцевого боргу та застосування місцевих фінансових механізмів (LGFV – local government financing vehicles) [8]. LGFV створювалися для отримання позабюджетного фінансування державних інвестиційних проектів та для зменшення тиску на стійкість місцевих бюджетів. Ці фінансові механізми не завжди мали ефективні фінансові моделі [7]. Рівень розширеного державного боргу Китаю (трактування МВФ), який поміж іншого включає борги LGFV, значно перевищує офіційний рівень державного боргу. Такі тенденції є одним із викликів стійкості публічних фінансів Китаю та визначені одним із урядових пріоритетів удосконалення управління державним боргом.

Демографічні виклики, спричинені зростанням довголіття населення Китаю, зменшенням народжуваності та старінням населення здійснюють тиск на державні витрати та зумовляватимуть їх зростання у середньостроковій перспективі. З цієї причини, за оцінками МВФ, тільки пенсійні витрати зростатимуть на 0,4 в.п. ВВП щороку у середньостроковій перспективі [7].

З метою формування нових виробничих сил в КНР реалізується стратегія заміни використання «демографічного дивіденду» на використання «дивіденду талантів», який передбачає збільшення фіскальної підтримки у відповідних сферах [9]. Завдяки цьому протягом останніх десяти років в Китаї відбулося суттєве зростання людського капіталу,

зокрема: чисельність аспірантів в Китаї збільшилась з 1,84 млн.осіб у 2014 році до 3,88 млн.осіб у 2023 році, чисельність наукових працівників за цей же період зросла з 3,7 млн.осіб до 6,6 млн. осіб [10], а щорічна чисельність випускників вищих навчальних закладів з 6,85 млн.осіб до 11,79 млн.осіб у 2024 році. Зважаючи на це, КНР намагається сформувати найбільший у світі пул людських ресурсів, котрі займаються науковими дослідженнями та розробками [11], які у поєднанні з високотехнологічним виробництвом мають стати основою економічного зростання високої якості .

Стратегія розвитку нових виробничих сил КНР та зміни підходу до розвитку промисловості «вироблено в Китаї» на «винайдено в Китаї» передбачає подальшу фіскальну підтримку науки та техніки. Високотехнологічні сектори китайської промисловості вже сьогодні стали помітним рушієм економічного зростання [11]. «Нове тріо» ключових інноваційних видів товарів (електромобілі, літій-іонні акумулятори та фотоелектрична продукція) [12] стають одними із драйверів зростання високої якості. обсяг експорту цих товарів у 2023 р. збільшився на 30%. У цілому в Китаї протягом останніх двох десятиліть спостерігалась тенденція зростання витрат на НДДКР, які зокрема тільки у 2023 році зросли на 8,1% та становили 2,64 % ВВП [13].

Отже, поточна фіскальна політика Китаю реалізується у взаємозв'язку з потребами нової індустріалізації. Попри зростання бюджетного дефіциту Китаю, фіскальні заходи також спрямовані на зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання у цільових секторах економіки. Наприклад, у 2023 році впроваджені заходи щодо зниження податкового навантаження загальним обсягом 2,2 трлн. юанів [14], у тому числі такі: впровадження податкових пільг на наукові дослідження та розробки, наприклад, для виробників інтегральних мікросхем і виробників інноваційного обладнання; зниження або тимчасова відміна податку на доходи суб'єктів господарювання та ПДВ для окремих видів підприємств, у тому числі малих та середніх підприємств, так званих «маленьких гігантів», які використовують спеціальні та складні технології для виробництва інноваційної унікальної продукції у критично важливих промислових ланцюгах; податкові пільги на купівлю електромобілів та ін.

Для подолання викликів поточного етапу економічного розвитку, розширення фіскального простору та одночасно сприяння розвитку нових виробничих сил у 2024 році урядом КНР реалізовані заходи коригування шляхом випуску довгострокових спеціальних казначейських облігацій (*ultra-long special treasury bonds*). Отримані доходи від зазначених спеціальних довгострокових облігацій уряд планує спрямувати на підтримку спеціальних великих проєктів у визначених

секторах економіки, а саме [15]: науково-технічні інноваційні дослідження та розробки (зокрема у таких сферах: штучний інтелект, екологічно чистий водень, економіка малих висот, комерційна космонавтика, транспортні засоби на альтернативних джерелах енергії); інтелектуальна цифрова та екологічна інфраструктура, технологічна модернізація у ключових галузях промисловості та ін. Загальний обсяг залученого фінансування за довгостроковими спеціальними казначейськими облігаціями у 2024 році становитиме 1 трлн.юанів (близько 138 млрд. дол. США), термін погашення цих облігацій 20, 30 та 50 років [16]. Такі довгострокові облігації можуть сприяти оптимізації управління державним боргом та стимулювати розвиток нових виробничих сил.

Сучасна фіскальна політика Китаю проходить етап адаптації до нової економічної реальності, глобальної фрагментації, загострення внутрішніх викликів, а також потреби забезпечення нової індустріалізації. Формування балансу між подоланням викликів та підтримкою нової індустріалізації стає одним із важливих завдань фіскальної політики Китаю у майбутньому.

Література:

1. 中共中央关于进一步全面深化改革 推进中国式现代化的决定。新华社。北京。2024年7月21日URL: https://www.gov.cn/zhengce/202407/content_6963770.htm (дата звернення 20.09.2024)
2. 梁燕. (2024). 中国经济具备韧性与活力. 中国社会科学网-中国社会科学报. URL: https://www.cssn.cn/skgz/bwyc/202403/t20240318_5738859.shtml
3. Lardy, N. China Is Still Rising: Don't Underestimate the World's Second-Biggest Economy. *Foreign Affairs*. 2024. Apr 02. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/china-still-rising>
4. National Government Revenue and Expenditure. *National Bureau of Statistics of China*. URL: <https://data.stats.gov.cn/english/easyquery.htm?cn=C01> (дата звернення 20.09.2024).
5. Fiscal Policy in the Great Election Year. *IMF Fiscal Monitor. International Monetary Fund*. 2024. April. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2024/04/17/fiscal-monitor-april-2024> (дата звернення 20.09.2024)
6. Dechun, L., Xinye, Zh., Yihua, Y. (2022). Public Debt Competition in Local China: Evidence and Mechanism of Spatial Interactions. *Regional Science Policy & Practice*. Vol. 14. Supplement 2. P. 91–106. URL: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12509> (дата звернення 20.09.2024).

7. IMF Country Report №. 24/38. People's Republic of China. *International Monetary Fund*. 2024. Feb 2. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/02/01/People-s-Republic-of-China-2023-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-544379> (дата звернення 20.09.2024).

8. Ning, H., Huiyan, G., Weitao, D. (2024). Spatial Interaction of Local Government Debt: Evidence from China. *Sustainability*. № 16. P. 1–27. URL: <https://doi.org/10.3390/su16083482>

9. Yi, Zh., Sanjay, K., Xianhai, H. (2023). Human capital quality and the regional economic growth: Evidence from China. *Journal of Asian Economics*. Vol. 86. P. 1–27. URL: <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2023.101593>

10. Number of postgraduates students and students studying abroad. *National Bureau of Statistics of China*. URL: <https://data.stats.gov.cn/english/easyquery.htm?cn=C01> (дата звернення 20.09.2024).

11. Shi, D., Zhang, Q., Guo, Ch. (2024). New milestone achievements in China's industrial transformation and upgrading. *China Economist*. Vol. 19. No. 2. P. 16–30. URL: <http://www.chinaeconomist.com/pdf/2024/2024-2/Research%20Group%20of%20the%20Institute%20of%20Industrial%20Economics.pdf>

12. Chinese Economy: remarkable achievements, bright prospects. *China Insight*. Special issue on NPC & CPPCC National Committee Annual Sessions. 2024. P. 11–26. URL: <https://www.idpc.gov.cn/english/chinainsight/202403/P020240322673768563373.pdf>

13. Statistical communiqué of the People's Republic of China on the 2023 national economic and social development. *National Bureau of Statistics of China*, 2024. Feb 29. URL: https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202402/t20240228_1947918.html (дата звернення 20.09.2024).

14. Report on the execution of the Central and Local Budgets for 2023 and on the Draft of Central and Local Budgets for 2024. *Ministry of Finance of the People's Republic of China*. 2024. March 5. URL: https://english.www.gov.cn/news/202403/13/content_WS65f1970bc6d0868f4e8e50df.html (дата звернення 20.09.2024).

15. 地方积极筹备申报超长期特别国债项目 万亿“耐心资本”可投向17个细分领域. 21世纪经济报道. 2024年 5月30日. URL: <https://m.21jingji.com/article/20240530/10a69c7276d81a37256ce1263c13e8c0.html> (дата звернення 20.09.2024).

16. China issues first batch of ultra-long special treasury bonds. *The State Council Information Office of China*. 2024. May 17. URL: http://english.scio.gov.cn/pressroom/2024-05/17/content_117195733.htm (дата звернення 20.09.2024).